ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 28 maart 2015

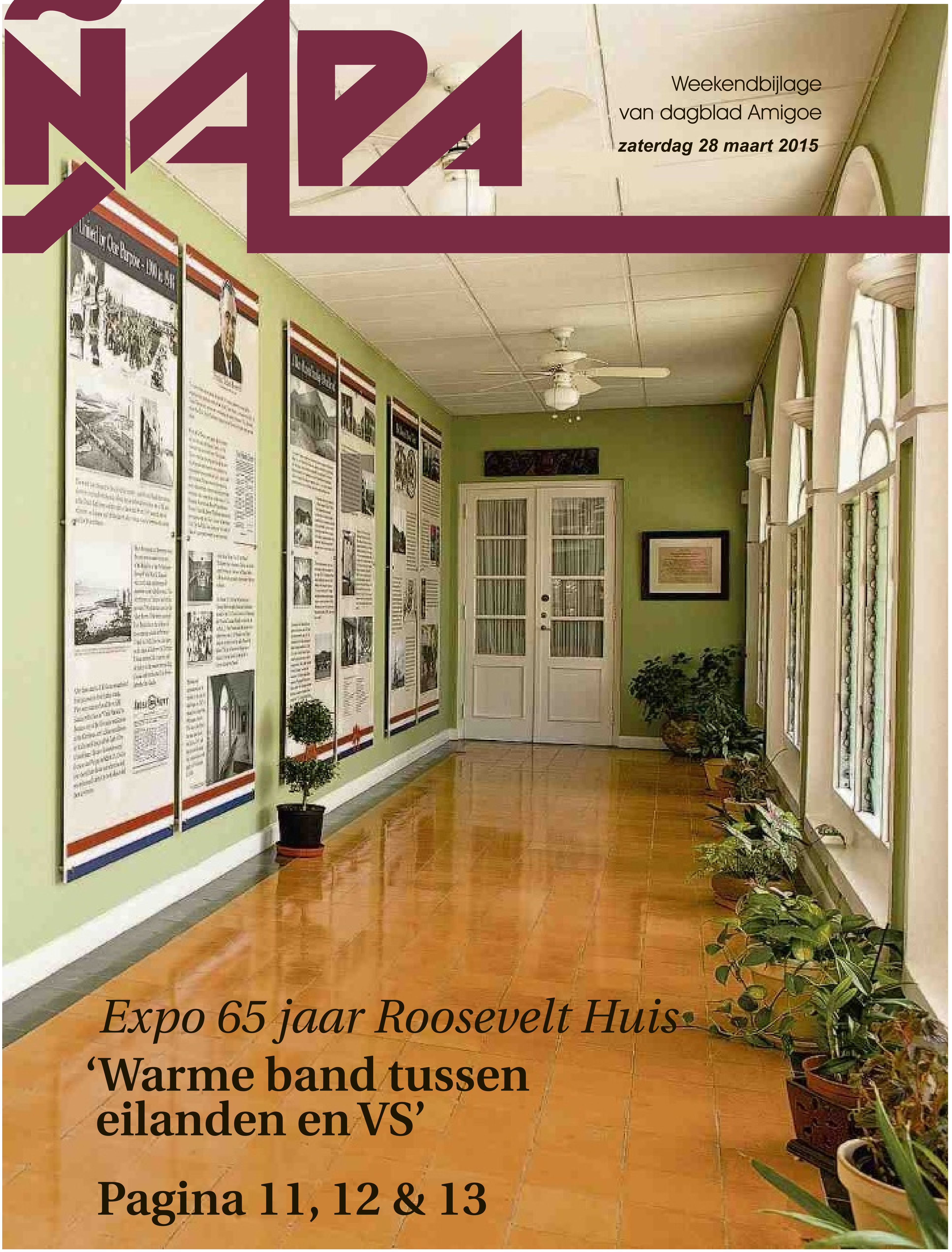

Expo 65 jaar Roosevelt Huis

‘Warme band tussen eilanden en VS’

Pagina 11, 12 & 13

Inhoud

1 Voorpagina
2 Inhoud
3 Uitgelicht
4 Gezondheid
5 Historie
6&7 Literatuur
8&9 Zwanger op je dertiende
10 Marketing
11,12 &13 Expo 65 jaar Roosevelt Huis
14 Eten & drinken
15 Puzzels
16 Beroep onder de loep

Foto van de week.

Een vogel blijft onverstoorbaar zitten terwijl een kraan het nieuwe dak voor het compleet gerenoveerde benzinestation Pablo Frederik in Saliña tilt. Deze foto met oog voor detail werd genomen door John Jairo Hererra.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede, Oscar Vanegas

Stagiaire: Merlin van Mil

Voorpaginafoto: Brett Russel

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk, Linda Reijnders, Evert Bongers, Brett Russel, Monique Casimiri, Marcel Truyens, Ko van Gemert, May Voges, Brede Kristensen, Mineke de Vries, Judice Ledeboer, Miriam de Windt, Milangela Plate, Ken Wong

Thuis.

Dreamliner vanuit Eindhoven

Monique Casimiri

Groot nieuws. De dreamliner wil vanuit Eindhoven gaan vliegen. Dat is goed nieuws voor ons. Eindhoven ligt op nog geen half uur rijden bij ons vandaan. Schiphol is ruim een uur rijden, en ook Düsseldorf is ruim een uur rijden, dus Eindhoven, here we come. Ik zie het al voor me. Twee uur van te voren aanwezig zijn. Dan kan ik uitslapen, op mijn gemak erheen rijden en dan nog tijd over hebben. Daarnaast is het vliegveld zo klein, dat waarschijnlijk twee uur van te voren niet eens nodig is. Ik vergelijk het maar met vliegen van Curaçao naar Bonaire. Officieel moet je daar ook twee uur van te voren aanwezig zijn. Je bent dan echter wel de enige. Zelfs het grondpersoneel komt niet eerder dan een half uur van te voren.
Dus in Eindhoven ga ik er ook vanuit dat die twee uur niet nodig zullen zijn. Een uur, maximaal. Het vliegen duurt ook korter. Eindhoven ligt immers een stukje zuidelijker dan Schiphol. Met de auto al gauw anderhalf, dus reken maar uit. Met wat goede wil zitten we zo in België, en via Frankrijk klaar om de grote oversteek te maken.
Ik kan met de bus gaan die daar voor de deur stopt of we kunnen de auto bij het werk laten staan en er met een taxi heen gereden worden. Waarschijnlijk vinden we genoeg familie en vrienden die ons wel even willen afzetten. Het is zo dichtbij. Hebben mensen in Amsterdam dit nu altijd als ze willen gaan vliegen? Wat een luxe.
Ook de terugweg is prettig. Je bent zo weer thuis. Ik kan mij één vlucht nog goed herinneren. Dat is alweer jaren geleden. Het moet zeker twintig jaar geleden zijn geweest. Toen vloog de KLM nog op zeer onchristelijke tijden. Dat als je in Nederland aankwam, het heel vroeg in de ochtend was. Zo rond een uur of vijf/zes kwamen we toen aan. De bagage-afhandeling ging vlot en om zeven uur zat ik al in de trein richting Den Bosch. Daar kwam ik om acht uur aan waarna ik een bus pakte en rechtstreeks naar mijn werk reed. Met koffer en al liep ik binnen om die dag meteen aan de slag te gaan. Een groep kinderen zat op mij te wachten, maar dit was de enige manier voor mij om in de kerstperiode naar Curaçao te kunnen gaan. Vrije dagen had ik niet meer. Geslapen had ik niet in het toestel, dus met een enorme jetlag heb ik die dag lesgegeven.
Hoe anders zal het zijn vanuit Eindhoven. Als ik dan rond een uur of zes aankom, dan kan ik technisch gezien om zeven uur thuis zijn. Dan kan ik nog een uur slapen voordat ik moet gaan werken. Tel uit mijn winst.

Uitgelicht.

In teken van de film

Voor de vierde maal wordt het Curaçao Internationaal Film Festival Rotterdam (CIFFR) gehouden. Het kleine broertje van het IFFR brengt een divers programma met films die daar succesvol draaiden, maar ook andere vertoningen, met een speciale focus op Latijns-Amerika. Er zijn ook filmmakers aanwezig en er is een fotowedstrijd en twee filmcompetities. Bijzonder is dit jaar de komst van Jan de Bont, een bekende Nederlandse cameraman en regisseur die in de Verenigde Staten verschillende topfilms op zijn naam heeft staan. Het filmfestival in The Cinemas duurt nog tot en met morgen. Verschillende films zijn al uitverkocht, voor andere is nog een kaartje te koop. Kaartjes zijn vandaag tot een half uur na het begin van de laatste film en morgenochtend vanaf tien uur te koop. Het programma is te bekijken via de website curacaoiffr.com

Foto's: CIFFR, Linda van Eekeres en Ken Wong

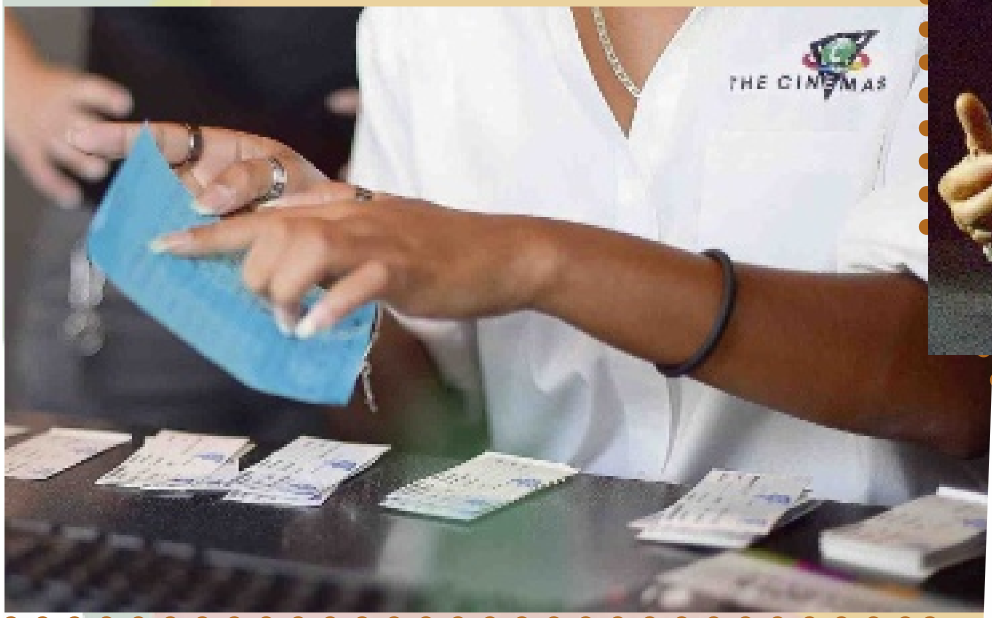

Mens & Psyche.

Bystander Effect: iedereen staat te kijken, maar niemand doet iets

We kennen deze (internet)berichten en krantenkoppen allemaal wel: 'Kind onder ogen van badgasten verdronken', 'Vrouw misbruikt in volle treincoupé' of 'Jongen (12) mishandeld door leeftijdgenoot, omstanders kijken toe'. Ook verhalen als deze zijn bekend; een gebouw brandt volledig af, terwijl er tientallen mensen stonden te kijken en het gebeuren filmden; niemand belde de brandweer. Er zijn talloze noodsituaties als deze waarin omstanders er met hun neus bovenop staan, maar niet ingrijpen. Hoe kan dit?

Tekst: **Milangela Plate**

Een verklaring voor de zojuist beschreven situaties is het fenomeen dat in de psychologie bekend staat als het 'Bystander Effect' ofwel het 'omstandereffect'. Er doet zich een noodsituatie of een misdrijf voor waarbij een aantal mensen toekijkt, zonder hulp te bieden of het alarmnummer te bellen of pas heel laat in actie komt. Bijvoorbeeld bij zinloos geweld, een beroving, een verkeersongeval of pesterijen. Het blijkt ook dat hoe meer mensen er aanwezig zijn, hoe minder ze geneigd zijn om de persoon die in problemen zit te helpen. Als men daarentegen als enige aanwezig is wanneer iemand anders in nood verkeert, dan zal men veel eerder te hulp schieten.
Meerdere onderzoeken onderstrepen het 'Bystander Effect'. Bijvoorbeeld het volgende onderzoek. Studenten zitten in een wachtkamer en zien rook uit de ventilatieroosters komen terwijl ze zitten te wachten. Situatie 1: er zit steeds één student in een wachtkamer. Situatie 2: er zitten steeds meerdere studenten tegelijkertijd in een wachtkamer. Beide situaties werden meerdere keren herhaald met andere studenten.
In situatie 1 werd in 75 procent van de gevallen de rook binnen zo'n twee minuten gemeld door de wachtende student.
In situatie 2 werd in slechts dertien procent van de gevallen de rook door iemand uit de groep gemeld. En als dat gebeurde, was dat altijd na zes minuten, het moment waarop de onderzoekers vonden dat de kamer met een onverantwoorde hoeveelheid rook gevuld was.

Bij navraag gaven de studenten in de groepen aan dat zij dachten dat de rook stoom of onschuldige airconditioning-damp was, terwijl de studenten die in hun eentje zaten te wachten, terecht meenden dat de rook afkomstig was van vuur. De groepsleden dachten dat als de situatie ernstig was, andere groepsleden wel zouden reageren, maar aangezien niemand reageerde dachten ze dat de situatie niet ernstig was.

Twee factoren

Het onderzoek illustreert perfect de twee belangrijke aspecten die betrokken zijn bij het 'Bystander Effect'. Men interpreteert de noodsituatie verkeerd door naar anderen te kijken, 'pluralistic ignorance' genoemd en men ervaart zelf onvoldoende verantwoordelijkheidsgevoel door de aanwezigheid van anderen ('diffusion of responsibility').

'Pluralistic ignorance'

In situaties waarbij het niet meteen duidelijk is dat er sprake is van een noodsituatie zullen mensen naar anderen kijken voor aanwijzingen. Wanneer echter niemand weet wat er precies aan de hand is en men naar elkaar blijft kijken, dan treedt er een collectieve besluiteloosheid op, pluralistic ignorance genoemd. In dat geval denken mensen dat anderen wel snappen wat er aan de hand is, en dus niets doen omdat de situatie niet gevaarlijk is. In werkelijkheid is iedereen echter onzeker. Hierdoor ontstaat misinterpretatie van de situatie.
Andere voorbeelden waarin dit fenomeen kan optreden zijn: een huis waar rook uit de ramen slaat, iemand die op straat opeens in elkaar zakt, of iemand die in zee verdrinkt. Men ziet iets gebeuren en weet niet zeker hoe men dat moet interpreteren. Staat dat huis in brand of is iemand flink aan het kokkerellen? Is die man onwel of gewoon dronken? Naar wie zwaait die mevrouw in zee?
Vanuit de ooghoeken houdt men in de gaten of andere omstanders bezorgd reageren en of zij hulp gaan bieden. Men hoopt zo de situatie correct te interpreteren. Vaak zult u ook zien, dat zodra iemand besluit in te grijpen er meerdere mensen te hulp zullen schieten.

Het verschijnsel 'pluralistic ignorance' heeft niet alleen grote invloed bij omstanderhulp en verwante zaken zoals pesten op het werk, maar ook bij allerlei groepsprocessen: 'niemand stelt een vraag, dus ik ben kennelijk de enige die dit niet snapt'; 'niemand zegt iets, dus ik zal wel de enige zijn die dit een stom idee vindt'. 'Audience inhibition' speelt hierin een belangrijke rol, wat betekent dat mensen bang zijn om voor gek te staan, of op een andere manier worden gehinderd door de aanwezigheid van anderen.

'Diffusion of responsibility'

Mensen voelen zich door de aanwezigheid van anderen minder verantwoordelijk om te helpen. Men denkt dan al snel: 'oh iemand anders helpt wel' of 'er is vast iemand die veel beter in staat is te helpen dan ik'. Het probleem is dat iedereen op dat moment hetzelfde denkt, waardoor er uiteindelijk niemand helpt. Dit proces heet 'diffusion of responsibility'.
Het komt voor in alledaagse situaties, zoals hulp bieden als je merkt dat iemand de weg zoekt of de boodschappen laat vallen. Maar zelfs in situaties die overduidelijk een noodsituatie zijn en waar niet direct sprake is van gevaar voor eigen leven, treedt het 'bystander effect' op door 'diffusion of responsibility'. Bijvoorbeeld: in een volle winkelstraat valt een oude man en kijkt daarna met bebloed hoofd verward om zich heen. Misschien denkt u nu wel: 'Ik zou die man nooit laten liggen, ik help wel!' Dat is een logische, rationele gedachte. Maar in de praktijk blijkt dus dat het grootste deel van ons die in elkaar gestorte man niet zouden helpen wanneer er genoeg andere omstanders zijn of dat zij (te) lang wachten met helpen.
In geval van een misdrijf, brand of agressie kan een omstander nalaten om in te grijpen omdat men de eigen veiligheid vreest. Waar gevaar is voor het slachtoffer, kan immers ook gevaar zijn voor degene die ingrijpt. Onder de stress van de acute situatie vergeten omstanders echter soms simpelweg het alarmnummer te bellen; een manier van helpen, waarbij men zelf in veiligheid blijft.

Hoe te voorkomen?

Een reden voor dit artikel is dat onderzoek uitwijst dat mensen die bekend zijn met het 'bystander effect', vaker hulp bieden dan mensen die dat niet zijn. Misschien schiet u na het lezen van dit artikel ook eerder te hulp.
Mocht u zelf een keer de noodlijdende partij zijn, wijs lukraak één omstander aan. Iemand verantwoordelijk maken door deze persoon persoonlijk aan te spreken; daarmee is de kans veel groter dat die persoon u zal helpen. Het is een beproefde methode om het 'bystander effect' tegen te gaan. Schreeuw dus niet: 'Ik heb hulp nodig, bel een ambulance', maar zeg: 'Meneer met het rode shirt, ik heb hulp nodig, bel een ambulance!'

**Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw**

Avontuur op zee (1)

Tijdens de verkiezingscampagne van 1954 op de Bovenwinden gaat Willem Lampe in gezelschap van zijn dochter Sheila en van de Arubaanse politicus Juan E. Irausquin per kotter van Saba op weg naar St. Eustatius. Het gezelschap vertrekt nogal laat en het weer is onrustig...

Voor de oversteek naar St. Eustatius waaide de wind eigenlijk uit de verkeerde richting, maar wat wil je, het was verkiezingstijd en wij moesten alles op alles zetten. Wij klommen dus aan boord en voeren af. Vanwege de tegenwind moest de kapitein aldoor laveren. Wij schoten niet op. Tegen het vallen van de avond waren wij nog dicht bij Saba en het liet zich aanzien dat wij zeker niet voor de morgen van de volgende dag bij St. Eustatius zouden aankomen. Wij hadden niets aan boord, geen kompas, geen lantaarn, geen petroleum, geen water en generlei gereedschap voor geval van nood. Voor zulke korte reizen neemt men doorgaans ook geen voedsel mee. Steeds laveerden wij maar, op hoop van zegen en verandering van windrichting. Het werd onrustbarend slecht weer en op een gegeven moment begon het ook nog te regenen en te onweren. Onophoudelijk lichtte en donderde het. Bij bliksemflitsen konden wij Saba op ongeveer twaalf mijl afstand zien. Sheila en ik lagen in een kano aan dek. Wij zouden daar slapen, maar wij deden natuurlijk geen oog dicht. De heer Yrausquin lag in de kajuit, die slechts aan een persoon voldoende ruimte bood. Het weer werd hoe langer hoe erger. Het regende dat het goot en wij werden doornat. De paraplu van mijn dochter waaide overboord. Plotseling voelden wij een geweldige rukwind, zo één als wij er nog nooit één gevoeld hadden. Torenhoog liepen de golven op. De wind was naar het zuiden gedraaid. De gezagvoerder stelde voor in de gegeven omstandigheden maar naar St. Maarten te koersen in stede van naar St. Eustatius. En de daad bij het woord voegend, gijpte hij meteen zijn scheepje. Op hetzelfde moment overviel ons voor de tweede maal zulk een harde rukwind, dat de mast tot aan het dek afknapte. Mast, touwen en zeilen - alles viel overboord en hing als een vormeloze hoop achter ons aan.

Door het overslaan van de giek geraakte ook nog een schepeling te water. Uit het duister hoorden wij zijn roepen om hulp. Het had ook het lot van mijn dochter en mij kunnen zijn, want de giek was rakelings over de kano gescheerd, waarin wij lagen. Het was meer geluk dan wijsheid, dat wij aan een wisse dood waren ontsnapt. De grote consternatie aan boord was natuurlijk het gevolg van dit alles. Weer en zee werden steeds wilder en wij zagen ons al verloren. De gezagvoerder raakte de kluts kwijt en stond te jammeren en te schreeuwen. Hij wist kennelijk niet meer wat te doen. De enige man aan dek, die in staat was orders te geven, was ik, maar ik ben natuurlijk geen zeeman. Noodgedwongen nam ik de leiding op mij. Mijn eerste impuls was geweest om in zee te springen om die jongen, die in het water lag, te helpen; hij had een zware klap op zijn rug gekregen en was kennelijk niet in staat zichzelf verder te helpen. Ik besloot in de eerste plaats een poging te laten doen om die jongen op te vissen en dan direct de hele rompslomp van touwen, zeilen en stukken gebroken mast, welke steeds tegen de romp van de Gloria beukte, te laten afkappen. Maar voor ik wat kon doen, zag ik, dat Sheila al een stuk touw van een tros naar de jongen had geworpen en dat hij dat had weten te pakken. Zo trokken wij hem aan boord. Ik had een fles whisky bij mij en die moest nu dienen om de jongen wat op te kikkeren. Ondertussen beukte de gebroken mast verder tegen ons scheepje aan en wij zagen eigenlijk, zonder het te zeggen, de dood voor ogen. Lang kon de kleine Gloria het tegen de elementen niet uithouden. Een paar flinke stoten meer en het zou met ons gedaan zijn. Toch was iedereen aan boord kalm. Ik gaf order de touwen door te snijden, maar er bleek geen kapmes aan boord te zijn. Gelukkig had ik een pennemes in mijn aktentas en daarmee werden tenslotte de touwen doorgesneden.

Toen de Gloria vrij was gekomen van deze aanhang, voelden wij ons althans een beetje opgelucht. Het was nu zaak om te proberen koers te houden op Saba. Maar hoe? Wij hadden geen zeilen meer en de boot dreef dus met de stroom mee. Zelf zat ik aan het roer en probeerde zo'n beetje om het scheepje in de goede koers te houden, want anders gingen wij Saba voorbij en dan was er geen redden meer aan. Het zou dan zeker tien tot veertien dagen duren eer wij met de stroom mee St. Croix of St. Thomas zouden kunnen bereiken, als wij tenminste niet voordien waren omgekomen van honger en dorst of door de aanvaring met het een of andere stoomschip in de buurt. Hoe ik me voelde aan het roer, laat zich raden! Een geluk was het, dat de wind iets afnam. De zee was echter nog onstuimig en af en toe kregen wij sterke windvlagen maar niet meer zo als wij die eerder hadden gehad.

(Wordt vervolgd)

Een boot in de storm.

Sheila Lampe

Juan E. Irausquin

Kotter Gloria en schipper Levingstone.

Willem Frederik Meinhardt Lampe

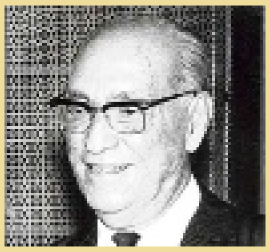

Willem Frederik Meinhardt Lampe, geboren op Aruba in 1896, heeft een indrukwekkende carrière gehad, voornamelijk in overheidsdienst van de Nederlandse Antillen tussen 1917 en beginjaren 70. Tussen 1917 en 1930 was hij onder meer griffier op Sint Eustatius en plaatsvervangend gezaghebber op Saba en Sint Maarten. Hij studeerde rechten in Nederland, was notaris op Aruba, werd minister van Justitie op Curaçao en Gevolmachtigd minister in Den Haag. Hij overleed in 1973 op Aruba. Zijn memoires had hij in boekvorm gepubliceerd onder de titel 'In de schaduw van de Gouverneurs' (De Wit Aruba, 1968). Hierin beschrijft hij zijn ervaringen van meer dan 50 jaar, onder zeven gouverneurs. Hierbij volgt een selectie uit een hoofdstuk van dat boek, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Uitgeverij De Wit Aruba en mevrouw Sheila Lampe.

Dichter Shrinivási, een man met het

De 88-jarige, in Suriname geboren dichter Shrinivási had al bijna een schrijversleven achter de rug toen hij in 1984 bij een erkende uitgever (In de Knipscheer) gebloemleesd werd. Al zijn bundels had hij in eigen beheer uitgegeven.

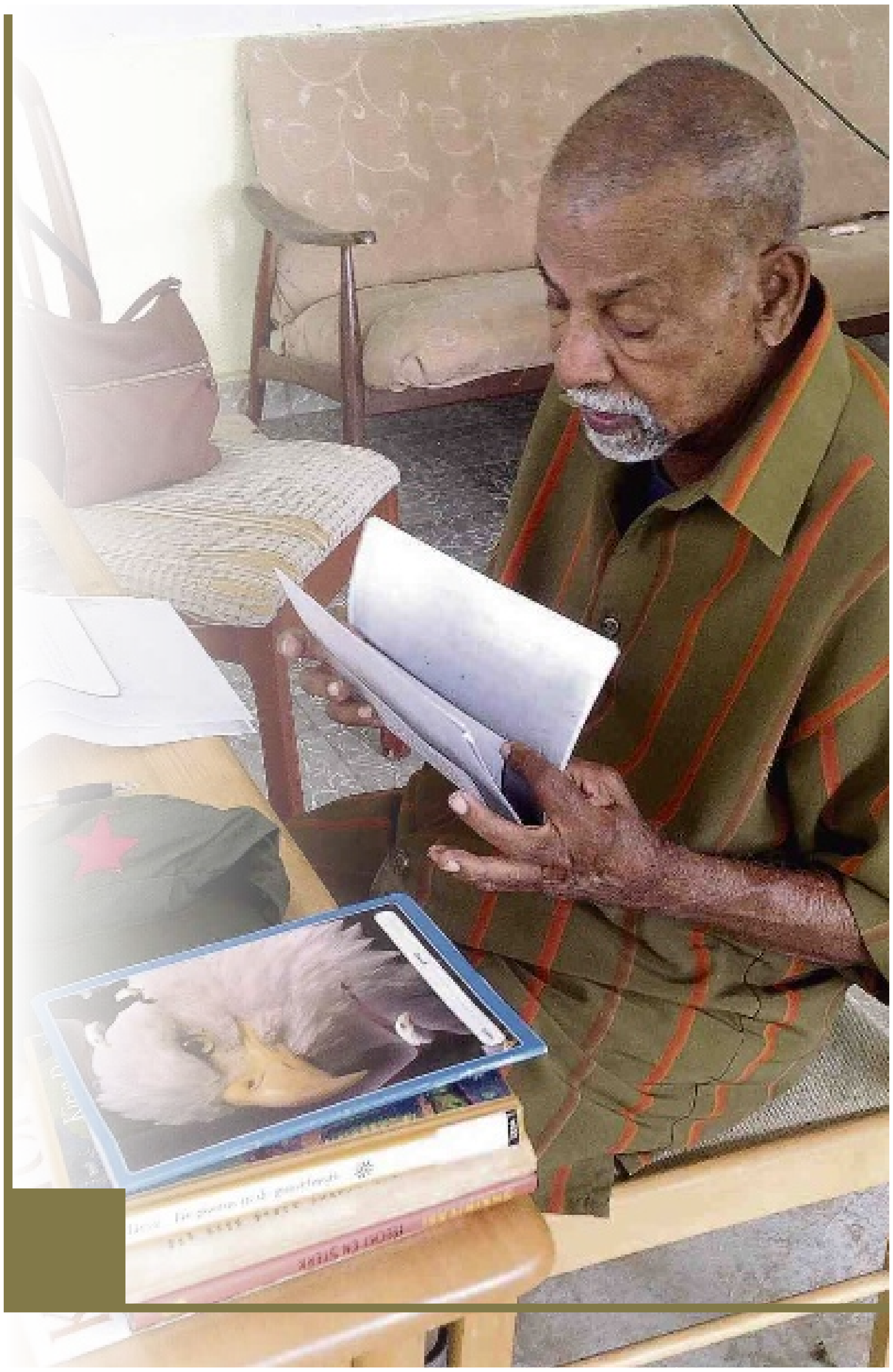

Shrinivási schrijft zijn gedichten in een ruitjesschrift.

Tekst: Ko van Geemert

Ik sprak hem in 2002 in Suriname en nu, dertien jaar later, op Curaçao, waar hij alweer een jaar of acht woont. Een ontmoeting met een dichter van schijnbare uitersten, een bescheiden en zelfbewuste auteur, pessimistisch en hoopvol, schrijvend over het meest verhevene en het meest nietige. Een man met het vermogen zich blijvend te verwonderen.

Martinus Haridat Lutchman werd op 12 december 1926 geboren op plantage Vaderszorg in het district Beneden-Suriname. Zijn overgrootouders waren Brits-Indiërs die als contractarbeiders vanuit India (Hyderabad) naar Suriname waren gekomen. Zijn vader was catechist van beroep en voedde zijn acht kinderen (met Martinus als oudste) op in het rooms-katholieke geloof.
Shrinivási zelf werkte als onderwijzer in Suriname, Nederland en op Curaçao, waar hij in 1951 ging wonen. Hier trof hij een letterkundig leven aan zoals Suriname dat toen nog niet kende, met tijdschriften als Het Caraïbisch Venster, waarin hij in 1952, onder het pseudoniem Fernando, zijn eerste verzen publiceerde.

Vanaf 1963 woonde hij in Nederland, op Curaçao en in Suriname. Hij trouwde, kreeg twee dochters, en scheidde. In 2007 verhuisde hij weer naar Curaçao, zijn - naar het zich laat aanzien - laatste verblijfplaats.

Bloemlezing

Shrinivási is een samentrekking van Shrinámnivási, Hindi voor: bewoner van Suriname. Shri is echter ook een eerbetonend voorvoegsel voor eigennamen (zoals in Shri Krishna), zodat Shrinivási ook opgevat kan worden als edele bewoner.
Begin 1964, hij is dan 37, verschijnt Anjáli, zijn eerste bundel. De titel is het Hindiwoord voor de holte die ontstaat tussen de beide tegen elkaar gebrachte handen, het gebaar waarmee bij religieuze plechtigheden bloemen aan God geofferd worden. In 1972 verrast hij met een omvangrijke bundel (inmiddels zijn vijfde) vol liefdespoëzie: Om de zon, ingeleid door Frank Martinus Arion. De woorden zijn bijna altijd aan de sfeer van zee, zon, wind, regen, licht en lucht ontleend en daarmee is Om de zon wellicht zijn meest Curaçaose bundel. Er verschijnen tot 1980 dan nog drie bundels. Uit deze acht, in eigen beheer uitgegeven bundels, putte Geert Koefoed toen hij voor uitgeverij In de Knipscheer in 1984 de bloemlezing Een weinig van het andere samenstelde.

Ontmoeting

Op 16 oktober 2002 ontmoette ik 'Shrini' in Paramaribo. We spraken over zijn jeugd, over de keuze van zijn pseudoniem, over Suriname en het feit dat hij als eerste dichter met een dergelijke achtergrond voor Suriname koos en niet voor India, over het belang van eenheid in verscheidenheid en solidariteit, 'daar gaat het om in je land'. Over Tagore en Gandhi die hem beïnvloed hebben, over zijn vertrek naar Curaçao in 1951, waar hij wegwijs raakte in de literatuur. Over zijn verhaal Milan (Ontmoeting), dat hij terugvond bij het opruimen van een berghok. Over de onbekendheid van de Surinaamse literatuur, 'maar ik voel me niet miskend, hoor', over de afwezigheid van critici van niveau.
Het meest echter blijft me zijn mededeling bij, op laconieke toon uitgesproken, dat zijn huis zojuist geheel leeggeroofd was. Hij zegt het haast zonder emotie en vertelt dat het vaker gebeurt, ook bij collega's Bea Vianen en Leo Ferrier. Bij een volgende ontmoeting, zo'n dertien jaar later, zou hij zeggen dat het minstens 25 keer gebeurd was. Op dezelfde beheerste manier uitgesproken.
Na ons gesprek in 2002 gaf hij mij zijn bundel Sangam (Ontmoeting), die in 1991 was uitgekomen. Tussen 1980 en 1991 had hij geen bundels gepubliceerd.

Een bekend gedicht eruit is:

Toen realiseerde hij zich
dat de rivier
toch maar een oever had
waarop hij stond
en naar de verte keek
waarin een beeld
uit vroegere dagen
langzaam maar zeker
was opgelost
zodat er toekomst
noch verleden was
verlangen niet
en eindelijk geen verdriet.

Het werd ter gelegenheid van Shrini's 75e verjaardag (2001) geplaatst op een gedenkplaats in Nieuw Amsterdam, waar de Suriname- en Commewijne-rivier samenvloeien.

Harmonie

In een bloemlezing uit de moderne Surinaamse literatuur (1995) geeft Geert Koefoed een algemene karakteristiek van de poëzie van Shrinivási, 'de dichter van de verzoening' of de 'dichter van de ontmoeting', zoals hij wel genoemd wordt: 'In al zijn dichtbundels schrijft Shrinivási over het verlangen naar zuiver menselijk contact en harmonie: harmonie tussen mensen, harmonie tussen bevolkingsgroepen, harmonie tussen de mens en de natuur, harmonie tussen de mens en zijn Schepper. Omdat deze harmonie er zo vaak niet is, vinden we in zijn werk ook felle gedichten tegen uitbuiting, onderdrukking, discriminatie en leugenachtigheid; en gedichten vol pijn over de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Maar ondanks veel teleurstellingen, blijft de dichter hopen op een harmonieuze toekomst.'

Hecht en sterk

In 2013 liet de dichter weer van zich horen. Na maar liefst 22 jaar verscheen een nieuwe dichtbundel: Hecht en sterk, de naam van een plantage in het Surinaamse district Commewijne, waar hij in zijn jeugd gewoond heeft. De bun

vermogen zich blijvend te verwonderen

del bevat poëzie in vijf talen: Nederlands, Sranantongo, Sarnámi, Hindi en Papiamentu. De gedichten, waarvan er een zestal eerder in Sangam stond, spelen zich afwisselend af in Suriname en op Curaçao: *Willemstad*

De stad ontwaakt
de kalme dag
vol groeiend lichtbeweeg
ik loop
tot ik de kabbelende baai bereik
met fonkelende spetters licht
een barkje tokkert voorbij
en zij
naast mij
ernstig en niet spraakzaam
mijn arm even
om haar middel
dan nemen we de bus
kijken blij naar elkaar
en het is
alsof de aarde pas geschapen is
en nog ruikt naar water

In 2014 werd de dichter 88. Hij vierde dat op woensdag 10 december in de Frank Martinus Arion Bibliotheek in Willemstad. 'Shrini is blij dat het publiek meer dan één aanwezige telt', meldde het Antilliaans Dagblad later.

Afspraak

Op geen van mijn pogingen om via e-mail eind 2014 met Shrinivási contact te krijgen, kreeg ik enig respons. (Geen wonder: de dichter doet niet aan e-mail). Maar toen ik op 14 januari 2015 een lezing van Tommy Wieringa bijwoonde in het Avila hotel, zag ik hem zitten. Na afloop sprak ik hem aan en we maakten een afspraak voor 9 februari, bij hem thuis.

Hij staat me al op de hoek op te wachten. Ik volg hem naar zijn kleine kamer, waar hij me laat zien waaraan hij schrijft, in een ruitjesschrift, in keurig handschrift, zoals het een oud-onderwijzer betaamt. Het gesprek vindt plaats in een ruimte voor gezamenlijk gebruik, althans dat maak ik op uit het rondslingerend speelgoed. Vragen hoef ik nauwelijks te stellen. Met zachte stem steekt de dichter van wal, van het ene onderwerp moeiteloos overspringend op het andere: 'Mijn ouders waren zeer religieus, mijn vader was godsdienstleraar. Dat geloof is in mijn poezie terug te vinden. In de pubertijd ben ik gaan schrijven. De liederen in het christendom zijn zeer dichterlijk, daar ben ik natuurlijk door beïnvloed. En mijn moeder vertelde elke dag een verhaal. Toen ik net geboren was kreeg mijn moeder de Spaanse griep en kon mij geen borstvoeding meer geven. Twee zussen van Albert Helman (schrijversnaam van Lou Lichtveld), ze woonden naast de kerk, hebben mijn moeder toen geholpen door me de fles te geven.
Albert Helman heeft veel voor me betekend, ik bewonderde zijn omschrijvingen, veel woorden heb ik onthouden. Vroeger, toen ik lesgaf, had ik een bijnaam: de man met woordenboeken in zijn hoofd. Toen in Suriname de 10-jarige revolutie herdacht moest worden, vroeg men mij of ik een geschikte spreuk zou willen leveren. Ik gaf er een stuk of zes, maar ik wist al welke ze zouden kiezen: Dit land heb ik gekozen (de beginregel van het gedicht Suriname). Maar wat deden ze nou? Ze maakten ervan: Voor dit land heb ik gekozen. Fout. Daarmee was de betekenis veranderd. Ik schrijf in meerdere talen omdat de onderwerpen daarom vragen. Als ik bijvoorbeeld langs een veld met lotusbloemen loop, begin ik meteen in het Hindi te denken. Een gedicht schrijven is als een gerecht maken, het wordt pas Hindoestaans als je er uien en masala aan toevoegt. Je proeft als het ware welke taal je moet gebruiken, soms is het niet in het Nederlands te zeggen.'

Eenzaamheid

'Televisiekijken inspireert me, ik kijk graag naar dichters, kunstenaars, musici. Sommige zinnen blijven me dan bij, zoals liefde is doodsangst wegdrukken of: ze is meer stilleven dan een portret. Ik sukkel wel met mijn gezondheid. In 2007 raakte ik in Nederland bewusteloos en werd naar het ziekenhuis gebracht. Na onderzoek ben ik weer naar huis gestuurd. Op een gegeven moment ging mijn neus ontzettend bloeden, er bleek een poliep open te zijn gegaan. Ik verloor zo veel bloed dat ze dachten dat ik doodging. Het had slechte gevolgen voor mijn hart. Hier, op het eiland, heb ik medicijnen gekregen. Naar Nederland hoef ik nooit meer: veel te koud! Soms voel ik me wel eenzaam, maar je moet er niet aan toegeven. Als je je gaat opsluiten of in jezelf gaat praten, dan ben je rijp voor het gesticht. Je moet in je gedachten iemand hebben die je liefhebt. Of op papier. Eigenlijk zou ik

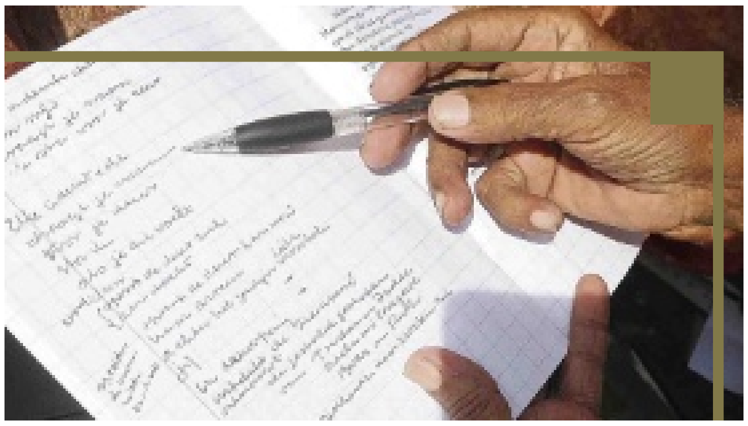

een roman of mijn autobiografie willen schrijven, maar dat zal er niet meer van komen. Ik heb wel proza geschreven en ook autobiografische aantekeningen gemaakt, maar die zijn in Amerika bij een vriend van me. Misschien zouden ze ook te persoonlijk zijn voor publicatie. Ik ben nog wel betrokken bij het literaire wereldje. Prof. Wim Rutgers en dr. Liesbeth Echteld vragen me wel op de universiteit hier; met haar zoon werk ik aan een liber amicorum voor Frank Martinus Arion. En ik maak deel uit van een dichtersgroep, een literaire leesgroep: Kibra Hacha, genoemd naar een boom. Als de kibrahacha in bloei staat, word je overrompeld door emoties. De boom ziet er dan uit als prachtig geelgekleurde broccoli.'

Eshani

'Mag ik u nog één gedicht voorlezen', vraagt hij als ik op wil stappen. Het gaat om het gedicht 'Klas 6, Oude Charlesburgerweg, Paramaribo', uit de bundel Hecht en sterk:

Alle poëzie tezamen
blijkt niet in staat
die paar
betoverende ogen
van Eshani
aanschuivend
tot aan mijn lessenaar
in hun bekoorlijkheid
te beschrijven
het alfabet wijkt bescheiden
en maakt voor verwondering
plaats

'Dat meisje kwam ik in een droom weer tegen. Ze was met haar man. Die vertelde dat de enige man van wie zij hield haar oude onderwijzer was. Dat was ik dus. Nu we elkaar weer tegen waren gekomen moesten we ook maar bij elkaar blijven. Dat gebeurde, maar ik was natuurlijk wel veel ouder. Let wel, het was een zuiver platonische verhouding. Ik ben benieuwd hoe het verhaal verder gaat, in een volgende droom.' 'Nu ben ik helemaal vergeten u iets te drinken aan te bieden!' Bij het afscheid aan de poort stopt hij me een pak perensap toe, 'als dank'.

Letra

Yu Hua

Yu Hua (1960) groeide op tijdens de culturele revolutie in China. Hij werd tandarts maar ruilde dat beroep al snel in voor auteur. Hij schreef enkele romans die de Chinese machthebbers vermoedelijk niet hebben gelezen. Dan zouden ze zich namelijk anders gedragen. Alhoewel, men kan lezen en lezen.
Ook schreef hij verhalen en essays. Zijn roman Leven werd verfilmd. Deze roman over een echtpaar dat zich maar heel moeilijk weet staande te houden, schildert een beeld van de verwoestingen van de Culturele Revolutie en de daarna beginnende industriële revolutie. De hoofdfiguren Fugui en zijn vrouw Jiazhen slaan zich er op de een of andere manier doorheen en blijven vertrouwen hebben in leven en toekomst. Als dit echtpaar exemplarisch is voor de Chinees van vandaag is dat wellicht het antwoord op de vraag waarom dit immense land niet reeds lang in chaos is vervallen en waarom Chinezen in de diaspora ook in landjes als Curaçao hun weg weten te vinden.

Nu is in het Engels vertaald zijn 'The Seventh Day'. De boodschap is hier: in het hiernamaals wordt iedereen alsnog geconfronteerd met de ongelijkheden en ongerechtigheden van het hiernamaals. In het Chinese hiernamaals, een soort mega-necropolis, wemelt het van de rusteloos zoekende mensen die zich niet eens een begrafenis konden veroorloven. De roman opent met de pas overleden leraar Jang Fei, die in een toilet werd geboren en overleed tijdens een brand in een restaurant. Als hij richting crematorium gaat, merkt hij tot zijn afgrijzen dat er ook in het crematorium speciale ruimtes zijn voor de elite. Bij het cremeren krijgen zij een voorkeursbehandeling. Sommige wachtenden verheugen zich op een comfortabel leven hierna. Anderen vrezen het ergste. Als uiteindelijk zijn nummer wordt omgeroepen, besluit hij niet te reageren. Zo begint hij aan een lange tocht door het dodenrijk. Hij komt de meest uiteenlopende mensen tegen, waaronder ook zijn vader en zijn ex-vrouw.
Apart is de Chinese overtuiging dat je moet rouwen om je overleden familieleden. Zonder rouw blijven ze nog heel lang rondzwerven. Hun leven in het hiernamaals komt maar niet ten einde. Hierbij sluit zijn kritiek op de Chinese maatschappij van vandaag aan. Er is alleen maar ruimte voor werken, geld verdienen, afpersen en onderdrukken. Wie komt er nog aan toe stil te staan bij het overlijden van een geliefde en die geliefde te eren? Einde van het liedje is dat er helemaal geen plaats meer is voor zoiets als een 'geliefde'. De realiteit van China is bikkelhard en gespeend van alles wat 'menselijk' kan worden genoemd. Maar in de levens van individuele mensen blijkt menselijkheid onuitroeibaar. Vraag is hoe dat idee van menselijkheid uiting te geven in de maatschappelijke realiteit.

Hans Schnitzler

Filosoof Hans Schnitzler publiceerde Het digitale proletariaat. Dit bevindt zich niet alleen in China, maar ook in de Westerse wereld. De digitale proletariër is iemand die zijn kennis, emoties, ideeën, normen en waarden tot digitale processen heeft gereduceerd, klaar om door slimme jongens gebruikt te worden. Het digitale proletariaat denkt goed mee te kunnen, maar is in werkelijkheid een speelbal van anonieme machten, die de wereld tot een immense fysieke en mentale woestijn maken. Een nu reeds geruchtmakend boek.

 zaterdag 28 maart 2015

Joycelyn is nu achttien, haar zoontje vier jaar. Ze houdt zielsveel van Yoxion, maar raadt het niemand aan om zo jong zwanger te worden.

Zwanger op je dertiende

‘Voorkom een zwangerschap als je heel jong bent’

Tienermoeder Joycelyn Emely Franken was dertien toen zij zwanger raakte van haar zoontje Yoxion. Openhartig vertelt zij haar verhaal aan de Ñapa en onthult haar droom om tienermoederconsulent op Aruba te worden. Corina Linssen en Nichole Kock van de Opvoedwinkel en Monique Giel-Labad van het Wit Gele Kruis leggen uit waar volgens hen de angel zit en hoe hun tienermoederpraatgroep helpt.

Tekst en foto’s: **Linda Reijnders**

“Het was absoluut geen bewuste keuze, maar hij is gekomen en ik koos voor hem.” Franken zit aan tafel terwijl zij haar zoontje liefdevol eten voert. “Ik was dertien jaar, alles veranderde en mijn mogelijkheden werden beperkt in alle opzichten. Ik stopte met school en moest de verantwoordelijkheid nemen voor een baby.”

Achttien jaar is zij nu, haar zoontje vier, en vastberaden vertelt zij haar verhaal. “Ik wil tienermoederconsulent worden. Om anderen te helpen. Mijn advies is om een tienerzwangerschap te vermijden. Het heeft een enorme impact op je leven.”

Boos en verdrietig

De vader van haar kindje is niet meer in beeld. “Ik heb met hem gebroken, omdat ik zijn leven niet kan goedkeuren en dat niet wil voor mijn kind. Hij zit in een gang en is met drugs bezig.” Die keuze viel haar zwaar en het deed pijn, maar het moest. “Toen ik zwanger raakte werd ik al snel misselijk en mijn moeder hield mij thuis van school. Ik was boos en verdrietig. Mensen keken mij ook raar aan, maar ik was sterk. Als iemand iets zei, gaf ik uitleg. Ik zag ze oordelen en ik voelde de negatieve energie.”

Ook op school, die ze twee maanden na de geboorte van haar zoontje hervatte, kreeg Franken veel vragen, soms tot irritatie aan toe. “Ik moest wennen aan mijn leven met een baby. Uitgaan kon niet, ik ging naar school en was daarbuiten altijd thuis. Gelukkig had ik veel steun van mijn familie en omgeving.”

Nu haar zoontje wat ouder is, kan zij af en toe weleens uit, maar haar focus ligt op studeren. “Ik voel mij gezegend met mijn kind, al wenste ik niet dat ik zo jong moeder zou worden. Ik wil mijn school afmaken en verder studeren in Nederland. Je moet sterk zijn en voor je kind en jezelf gaan. Bekijk het positief.”

Onderstand

Franken ziet andere tienermoeders die het moeilijk hebben en soms ook met drugs in aanraking komen. “Er zijn momenten dat het niet gaat, maar je moet voor jezelf rust inbouwen. Als je baby slaapt, neem dan die tijd voor jezelf anders raak je gefrustreerd. De baby huilt, je bent moe en dat kan je down maken. Het is een grote verandering in je leven.”

Van de Arubaanse overheid krijgt zij 985 florin onderstand per maand en daarmee betaalt zij de spullen voor haar baby. De moeilijkste tijd voor haar was de eerste periode. “Ik moest de borst geven en mijn nachten waren gebroken. Op school liep ik met pads in mijn bh tegen het lekken van de melk en het deed pijn. Ik voelde mij niet goed.” Haar kindje was tijdens schooltijd bij haar moeder.

“Toen hij twee werd kon ik echt genieten. Hij ging duidelijk praten en nu gaat hij al naar school. Die fases zijn mooi”, zegt ze trots.

De kleine zit rustig aan tafel en Franken werpt hem nu en dan een liefdevolle blik toe. Haar tip voor anderen: praten. “Zit er niet alleen mee, zoek hulp. Je komt anders in een blokkade. Ik zit nu in deze praatgroep en dat is zo leuk. Allemaal tienermoeders in dezelfde situatie die elkaar begrijpen. Ik heb er vrienden aan over gehouden.”

> **“De baby huilt, je bent moe. Dat kan je down maken”**

Staande seks hebben

De Tienda di Educacion, in de volksmond de Opvoedwinkel, helpt ouders bij de opvoeding, zo ook tienermoeders. Linssen, coördinator, ziet dat het vooral schort aan communicatie tussen ouder en kind. “Het netwerk waar de meisjes uit voortkomen kent weinig tot geen communicatie. Ze zoeken dan aandacht op andere plekken, vaak bij jongens of oudere mannen.”

Door de peer pressure gaat het seksueel vaak sneller dan dat zij zelf willen, mede ook door de onzekerheid vanuit de meisjes, vervolgt zij. Opvoedondersteuner Kock legt uit dat er thuis niet openlijk gesproken wordt over zaken als omgang met jongens en seks en de meisjes zodoende denken dat het liefde is. “Als er niemand is die zegt dat je beter kunt wachten met seks, maar er gewoonweg een verbod wordt opgelegd, werkt het averechts.”

Schrik en boosheid overheersen dan als de zwangerschap een feit is. “En als het kind dan komt, nemen de grootouders vaak de zorg over. Het kind wordt dan opgevoed als een zusje of broertje van de tienermoeder en dat is niet goed. De jonge moeder moet ermee leren omgaan, een band opbouwen en een hechting met haar kind krijgen”, aldus Linssen.

“Bespreek normen en waarden met je kind, wat is belangrijk in het leven. Hoe vorm je je eigen mening wanneer je iets niet weet? Hoe uit je je dromen en fantasieën als er niet gepraat wordt? Als de thuissituatie al schrijnend is, wat vaak het geval is, is dat heel moeilijk.”

Inherent aan de cultuur is dat de ouder beveelt en het kind luistert, een vicieuze cirkel die moeilijk te doorbreken is. Onwetendheid is een rode draad bij veel jongeren. “Bijgeloof speelt ook een grote rol. Zo denken ze dat ze door staande seks te hebben niet zwanger kunnen worden of dat vrijen in het water veilig is.” Bij stichting Famia Planea kunnen jongeren gratis condooms krijgen, maar het gebruik blijft vaak achterwege. “Ze zijn gemakkelijk beïnvloedbaar en kennen de gevolgen niet.”

Verslavingen

De enige tienermoederconsulent op Aruba is Monique Giel-Labad van het Wit Gele Kruis. Zij is blij dat het aantal tienermoeders dalende is, maar doet tegelijkertijd een alarmerende constatering. “In 2013 waren er 141 tienermoeders, in 2014 is dat aantal naar 126 gedaald maar het betreft nog steeds 9 procent van het totaal aantal bevallingen (1372) op Aruba. Daarbij komt dat de leeftijd omlaag gaat en er is meer sprake van drugsgebruik en alcohol door de moeders.”

Op Curaçao ligt het aantal baby’s van tienermoeders ook hoog, in 2013 waren dat er 184 op een totaal aantal geborenen van 1959.

Drugs of alcohol

90 procent van de tienermoeders en tienervaders gebruikt drugs en/of alcohol om de stress te onderdrukken, ontspanning te vinden of het betreft een al eerder begonnen verslaving waarmee men niet kan stoppen. Daarnaast is er thuis al vaak sprake van alcoholmisbruik door vader en/of moeder, aldus Labad. “Dit zorgt voor veel problemen thuis waaronder mishandeling door de ouders. Het gevolg hiervan is dat de jonge tieners wraakgevoelens richting hun ouders zullen ontwikkelen. Dit maakt ze extra gevoelig voor invloeden van buitenaf zoals gangs.”

Linssen ziet dit vooral als experimenteel gedrag, niet zozeer als een uitvlucht. “Alcohol is een geaccepteerd onderdeel van de samenleving, je kunt drinken en rijden en ouders geven vaak als voorbeeld dat het oké is om alcohol te nuttigen. Hierdoor houd je veel in stand.”

Ouder dan je bent

Labad constateert dat veel jonge meiden al seksueel actief zijn vanaf 10 jaar. Oorzaak hiervan is dat de meiden onvoldoende kennis hebben op het gebied van seksualiteit en overgehaald kunnen worden om op dit gebied te gaan experimenteren. “Door middel van (groeps) druk zijn ze geneigd toe te geven aan seksuele handelingen. Daarnaast speelt body-image hierbij een grote rol. Steeds meer jonge meiden willen er ouder uitzien en zich ouder gedragen. Zij kleden zich uitdagend en vallen hierdoor op bij het mannelijk publiek, voornamelijk oudere mannen.

Een opvallend verschijnsel is dat veel jonge tienermeiden social media gebruiken om hun bovenlichaam naakt aan de omgeving te tonen (door middel van foto’s).”

> **Bij 1 op de 11 bevallingen sprake van tienermoeder**

Dit doen ze om de aandacht te krijgen van jongens van hun leeftijd, het wekt echter de interesse op bij oudere mannen die vervolgens contact met de meiden proberen op te nemen, aldus de tienermoederconsulent. Ook zij besluit dat slechte communicatie met ouders in de kinderjaren de onderliggende oorzaak van veel problemen is. “Deze slechte communicatie komt doordat ouders, voornamelijk in multiprobleemgezinnen, weinig tijd hebben voor de eigen kinderen en alleen maar bezig zijn met werk en sociale activiteiten.”

De (tiener)vader speelt vaak een ondergeschikte rol en dat is een aandachtspunt, vindt de Opvoedwinkel. “Er zijn echt wel vaders die hun verantwoordelijkheid nemen, als ze al een kans krijgen vanuit de familie van de tienermoeder. Sommigen schrikken en lopen letterlijk weg. Ze zijn zelf ook vaak nog jong”, licht Kock toe. Ook haar collega is van mening dat de rechten van de vader meer moeten gelden. “Zij verdienen ook een stem. Wij onderzoeken of wij niet een praatgroep voor de vaders kunnen beginnen want de focus in deze cultuur ligt op de moeder.”

Tienermoederhuis

Een opvang voor tienermoeders zou voor een aantal jonge moeders een oplossing zijn. “Een woonplek waar je met je kind veilig bent, maar bovenal ook je eigen leven kunt opbouwen met school of werk”, zegt Linssen.

Er zijn al jaren plannen voor een dergelijk tienermoederhuis, en de realisatie lijkt nu toch echt heel dichtbij. Dat verklapt Daniel Tecklenborg van Centro pa Desaroyo Aruba (Cede) aan de Ñapa. “Het zit in de pipeline. Sinds oktober vorig jaar is een commissie aan het werk om fondsen te genereren. Wij faciliteren het en kindertehuis Casa Cuna, FCCA oftewel de sociale woningbouwstichting, Directie Sociale Zaken, Directie Voogdijraad en het Wit Gele Kruis vormen de commissie.”

Er is lang gepraat en de jonge moeder is zichtbaar moe van het interview. Met haar duim in de mond pakt Franken de hand van haar zoontje om naar huis te gaan.

Corina Linssen (links) en Nichole Kock van Tienda di Educacion.

Humor!

Enige tijd geleden was ik aanwezig op een congres. Dat congres ging over zeer ingewikkelde en wereldomspannende zaken. Over big business. Over wat er te winnen en te verliezen valt en vooral over hoe en hoe niet. Dit was kortom een uiterst serieuze toestand. Dat was ook aan alles te zien en te merken: de entourage, de mensen, het op gedempte toon spreken met elkaar...

Tekst: **Marcel Truyens**

Nu kon ik er niet de hele dag bij zijn dus viel ik 's middags op enig moment middenin een lezing die de zaak nog ernstiger maakte. Op een sombere toon verhaalde een spreker over de gevaren hier, de bedreigingen daar, het noodlot zus en de totale ondergang zo. De lichtbeelden die de man erbij vertoonde maakten het verhaal niet interessanter. Onleesbare dia's met een hoop geruststellend grijs. Na vijf minuten begon ik al ernstig te verlangen naar het einde van zijn verhaal.

Hoe anders was dat de volgende morgen toen een Britse professor met een mengeling van zelfspot, gematigd cynisme en woordgrappen de gehele zaal op het puntje van de stoel kreeg. Als autoriteit op zijn vakgebied maakte hij met snedige opmerkingen zijn punt, zette collega's soepeltjes in de hoek en plaatste zichzelf - en uiteraard zijn vakgenoten - boven de rest van de wereld. Ook al is het allemaal niet direct mijn vakgebied, ik kan nog redelijk goed reproduceren wat deze man te melden had, iets dat ik van zijn collega-spreker van de middag daarvoor niet echt zeggen kan.

Mensen communiceren steeds meer op één-op-één basis via bijvoorbeeld elektronische media en presentaties en trachten als zender van de informatie dat op een professionele manier te doen. Ze creëren een professioneel imago waarmee ze hun geloofwaardigheid en betrouwbaarheid op niveau willen brengen. Iets dat u en ik simpelweg verwachten. Triest genoeg resulteren deze pogingen tot 'serieus en professioneel' maar al te vaak in 'saaie en uiterst vergetenswaardige' websites, PowerPoints en video's. Ze helpen de presentator niet om een emotionele band op te bouwen met de doelgroep en daarenboven zijn ze nauwelijks onderscheidend van andere zogenaamde professionele aanbieders.

Zelden maak ik zakelijk dan ook iets mee waarvan ik oprecht durf te zeggen: "Die man was hilarisch!", of het moet die Engelse prof geweest zijn. De meeste gesprekspartners, presentatoren, schrijvers, websitebouwers, contentmanagers proberen u emotioneel te bereiken met een 'klein trauma'. Zo legde de acteur Edmund Kean ons al uit: "De dood is gemakkelijk, komedie is moeilijk" en daarom zien we op bijvoorbeeld filmfestivals een verhouding tussen drama en komedie van pak hem beet 20 op 1.

Maar humor is een waardevolle bron van aspiratie die doelen vaak beter realiseert dan de serieuze aanpak, want vergeet u niet dat mensen het hoofd afdraaien bij dreiging.

Humor zorgt voor interactiviteit, een positieve verstandhouding tussen presentator en het publiek. Bijna iedereen houdt van lachen en goedgeplaatste grappen zorgen voor - excuse my French - likeability en vertrouwen. Een grap kan in een moeilijk (zakelijk) gesprek zeer ontwapenend of relativerend werken. Veel relaties zijn vaak gestoeld op gedeelde humoristische ervaringen. Mensen doen graag zaken met mensen die ze aardig vinden en als u ze kunt laten lachen dan zal men u snel associëren met geluk en plezier. Gecombineerd met kennis en kunde versterkt humor uw expertise omdat het uw uitstraling van kracht en zelfvertrouwen versterkt.

Humor zorgt voor herinnering als u het aha-moment weet te plaatsen in het hoofd van uw gesprekspartner. Dit ontstaat bijvoorbeeld door een slimme woordgrap waarbij u iemand geheel onverwacht in een andere richting kunt laten denken. De clou van een grap heb ik mij laten vertellen werkt als volgt: "Een onverwachte wending wordt door de hersenen geregistreerd als humor, en humor zorgt voor endorfines die uw geheugen coderen. Dit is ook waarom u vandaag de dag na jaren nog steeds de flauwste kindermoppen kunt herinneren", aldus de deskundige.

Humor schept ook een band als een grap gebaseerd is op gedeelde ervaringen. Humor werkt daarom vooral erg goed als er een gemeenschappelijk begrip bestaat over een (zakelijke) situatie. Door een gemeenschappelijk probleem te identificeren en daar een grap omheen te maken zullen insiders zich onderling verbonden voelen. Ge- en verboden en afspraken werden in het verleden ook vaak in de vorm van een - al dan niet grappig - rijmpje verpakt al was het maar om er voor te zorgen dat je nooit zonder toiletpapier kwam te zitten. En zo kan het gebruik van humor ook zeer sterk werken in marketing en reclame, vooral in commercials. De meeste Nederlanders denken nu aan 'Even Apeldoorn bellen' en Amerikanen aan 'Wassssupppp'. Ehh de Duitsers, nou ja, laat maar, die Engelsen daarentegen...

Maar om dit uiterst serieuze verhaal over het belang van humor af te sluiten, humor is moeilijk, heel moeilijk en veel mensen hebben er geen talent voor. Ze vervallen al snel in flauwe, platte, onsmakelijke, ongepaste of vervelende grappen. Waak daarvoor.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior marketing en communicatieconsultant bij Liquid Soul te Curaçao.
E | marcel1963@mac.com

Expo 65 jaar Roosevelt Huis

‘Warme band tussen eilanden en VS’

Iedereen die over de Julianabrug rijdt ziet aan de zeekant de wapperende stars en stripes van de Verenigde Staten. Op die plek is het Amerikaanse consulaat gevestigd. De residentie van de consul-generaal van de Verenigde Staten, het Roosevelt Huis, staat op hetzelfde terrein. Het is deze maand 65 jaar geleden dat het Roosevelt Huis werd opgeleverd en in gebruik genomen. Ter gelegenheid daarvan is er een expositie.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto’s: **Brett Russel**

Het gebouw was een geschenk aan de Amerikanen als dank voor hun steun aan Curaçao en Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. “De Amerikanen speelden in de Tweede Wereldoorlog een grote rol op de eilanden, omdat ze de raffinaderijen op Curaçao en Aruba moesten verdedigen tegen de Duitsers die het met hun U-boten daarop gemunt hadden”, aldus de huidige consul-generaal van de Verenigde Staten James Moore.

Al in 1939 voorzagen de raffinaderijen op de twee eilanden in 43 procent van de oliebehoeften van de Engelsen en de Fransen, en voor 80 procent in die van de Britse Royal Air Force alleen al (kerosine). De Amerikaanse invasie in Noord-Afrika (1942-1943) draaide voor 100 procent en de strijd in de Pacific (1944-1945) voor 75 procent op de brandstof uit de Antillen.

De hulp die de Amerikanen gaven was dus van groot belang en de Koloniale Raad vond toentertijd dat de Amerikanen daarvoor bedankt moesten worden. Dat bedankje werd gedaan in de vorm van het schenken van een stuk grond en een gebouw, thans bekend als het Roosevelt Huis.

Met veel trots vertelt Moore over de goede band die er is tussen de Verenigde Staten en het Koninkrijk der Nederlanden, inclusief de overzeese gebiedsdelen en de expositie waarbij het grote publiek de geschiedenis van deze band kan zien die tot leven komt door de vele foto’s.

De Roosevelt Huis-expositie is mede tot stand gekomen door de samenwerking met het Nationaal Archief en Moore noemt speciaal directeur Max Scriwanek. “Zonder zijn zoektocht in de archieven hadden we nooit zoveel uitgebreide informatie over de geschiedenis van het Roosevelt Huis gehad”, beklemtoont Moore.

Er is ook een boekje gemaakt ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van het Roosevelt Huis. 13 maart werd de expositie geopend in het Roosevelt Huis zelf en vanaf begin april is deze te zien in het Maritiem Museum. Daar wordt het een onderdeel van de vaste exposities.

De bijzondere rol van de Amerikanen die de eilanden moesten verdedigen is niet bij iedereen bekend, maar consul-generaal Moore ziet het als een basis van de goede relatie die er is tussen de Verenigde Staten en de eilanden en Nederland.

De Ñapa wordt dan ook in het Roosevelt Huis ontvangen, waar Moore vertelt over de rol van het consulaat op de eilanden en de geschiedenis van het Roosevelt Huis en hij laat met veel trots het uitzicht zien vanaf de terrassen van het Roosevelt Huis op Punda en Otrobanda. Diverse terrassen liggen tegen de heuvel aan en alleen het geruis van de wind en het gekwetter van de vogels valt te horen.

Een paar maanden na de Tweede Wereldoorlog werd het stuk land met een gebouw erop door Nederland, Curaçao en de andere eilanden aan de Verenigde Staten geschonken. Het was bestemd voor de VS consul-generaal in Willemstad die er gebruik van zou gaan maken. Toenmalig president van de Verenigde Staten, Harry Truman, accepteerde het geschenk officieel op 13 april 1946. Er werd besloten om het huis te vernoemen naar de leider van de geallieerden en toenmalig president van de Verenigde Staten, Franklin Delano Roosevelt, mede omdat hij ook Nederlandse voorouders had. Vandaar de naam: het Roosevelt Huis.

Het Roosevelt Huis is ontworpen door architect A.A. van Ammers uit Curaçao, maar door het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten werd meegedacht over het gebruik van materialen en hoe en waar die gebruikt moesten worden. De tuinen werden beplant met inheemse planten en bomen.

Uniek is dat de residentie van de consul-generaal op hetzelfde terrein ligt als de kantoren van het consulaat. Volgens Moore komt dat niet vaak voor. Het terrein dat de toenmalige Koloniale Raad aan de Verenigde Staten aanbood was groot genoeg om alles op één terrein te bouwen.

In het huis liggen de voetstappen van vele politici en zelfs leden van het koningshuis, zoals prins Bernhard die net voor de officiele opening van Het Roosevelt Huis, het huis bezocht. Kort geleden was de Amerikaanse ambassadeur in Nederland, Timothy Broas, er te gast. Hij opende de tentoonstelling over het Roosevelt Huis.

Vervolg op pagina 12

Consul-generaal van de Verenigde Staten James Moore.

De expositie In het Roosevelt Huis. Vanaf begin april isde expositie te zien in het Maritiem Museum.

Vervolg van pagina 11

De viering van de 4e juli, de Onafhankelijkheidsdag van de Verenigde Staten is ieder jaar een hoogtepunt op het consulaat. Het grote terras van het Roosevelt Huis biedt aan velen een goede netwerkgelegenheid in een vriendschappelijke sfeer zoals ook bedoeld bij de bouw van het complex, meer dan zestig jaar geleden.

‘Unieke relatie’

Als vertegenwoordiger van de Verenigde Staten houdt Moore zich bezig met zaken op het gebied van handel, financiën, belastingen, buitenlands beleid en ook op het gebied van de bestrijding van mensen- en drugshandel.

Consul-generaal Moore ziet de relatie tussen de Verenigde Staten en de eilanden als een unieke relatie. Hij zit bijna twee jaar op deze post op de eilanden en hij is onder de indruk van de multiculturele samenleving.

Hij beschouwt het als één van zijn taken om aan het behoud van de goede relaties tussen de naties te werken en dat doet hij op zijn eigen manier, vooral via kunst en educatie en door de residentie van het consulaat open te stellen voor bijeenkomsten, recepties en zoals recent het organiseren van een expositie. “Ik sla nooit een uitnodiging af en iedereen is ook bij ons op het consulaat van harte welkom. Ons doel is om goed samen te werken en om ervaringen en kennis te delen met elkaar.” Hij ziet deze expositie als een manier om het consulaat-generaal van de Verenigde Staten dichter bij de bevolking van Curaçao te brengen.

Het consulaat steunt bijvoorbeeld ook verschillende organisaties en evenementen.

Het uitzicht zien vanaf de terrassen van het Roosevelt Huis op Punda en Otrobanda is adembenemend.

Zo werd filmmaakster Kathryn Dietz uit Boston uitgenodigd om workshops te komen geven aan jongeren. Er komen ook geregeld musici en dansers uit de Verenigde Staten naar Curaçao op uitnodiging van het consulaat, zoals de Battery Dance Company, die zijn eigen choreografie maakt en naar scholen gaat om jongeren kennis te laten maken met moderne danskunst.

Moore moedigt jongeren van de eilanden ook aan om in de Verenigde Staten te komen studeren. "Het is belangrijk voor jongeren om kennis te maken met diverse culturen. We werken ook nauw samen met de Stichting Studiefinanciering Curaçao en er gaan ieder jaar meer jongeren naar de Verenigde Staten."
Op het gebied van behoud van de natuur en wetenschappelijk onderzoek is er een zeer nauwe samenwerking tussen de Verenigde Staten en Curaçao, met name met Carmabi. Sinds jaren komen er regelmatig groepen Amerikaanse wetenschappers en studenten, veelal van het Smithsonian Institute in Washington, die marine-biologisch onderzoek doen. Vanzelfsprekend heeft sport ook de aandacht en heeft het consulaat een pitching machine gedoneerd aan de Curaçao Baseball City Foundation op het eiland.

Amerikaanse toeristen

Met enige trots vertelt Moore dat er meer dan 3 miljoen Amerikanen de eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Maarten, St. Eustatius en Saba bezoeken. Veel komen er met de cruiseschepen, maar er zijn in de regio duizenden Amerikanen die er ook langer verblijven of wonen. "Wij vertegenwoordigen al deze Amerikanen. En we blijven ons inzetten voor het delen van kennis en ervaringen. En ook met de onderlinge overheden blijven we nauw samenwerken op allerlei gebieden zoals op het gebied van energie, internationale wetten en uitbreiding van handel."

Het Roosevelt Huis staat dan ook symbool voor de geschiedenis van de Verenigde Staten en Curaçao en zal altijd het symbool blijven van samenwerking, vriendschap en dankbaarheid.

Eerste vice-consul in 1855

Het consulaat zetelde voordat het Roosevelt Huis er was op diverse andere locaties in Punda en Otrobanda vanaf 1855 toen de eerste vice-consul, Alexander Waterman, de Verenigde Staten vertegenwoordigde op de eilanden.
De banden tussen de Verenigde Staten en de eilanden werden nog versterkt door de aanwezigheid van Leonard Bulington Smith, een zakenman uit Bangor in Maine, die zich met zijn gezin op Curaçao vestigde eind 19e eeuw. Hij deed dat omdat er een stabiel politiek klimaat op het eiland heerste. Hij vond de bevolking vriendelijk en hij hield van het zonnige klimaat met de wind die hier altijd waait. Hij zag de voordelen van de strategisch geografische ligging van Curaçao met haar natuurlijke haven en deed er allerlei zaken.
In 1881 werd hij consul van de Verenigde Staten en bleef dat tot zijn dood in 1898. Wat weinigen weten is dat hij de initiatiefnemer is van onze beroemde Koningin Emma (pontjes) brug en dat hij ook de oprichter is geweest van de eerste water- en elektriciteitsfabriek op Curaçao.

Food for thought.

Tijd voor een paasgerecht

Pasen is in aantocht. Het is weer tijd voor een speciaal gerecht. Konijn is een delicatesse die zelden wordt gekozen voor feestmaaltijden. Men denkt er gewoon niet aan. Dit recept kan een idee zijn voor het komende paasfeest. Iets anders.

Tekst: **Miriam de Windt**

Gewenste voedingsstoffen ruim geleverd in dit recept: ijzer, vitamine B1, B2 en C. Ongewenste voedingsstoffen die te hoog zijn: vetten, verzadigde vetten en cholesterol. Aandachtspunt: dierlijk eiwit.
IJzer: Konijnenvlees is rijk aan ijzer. 100 Gram konijnenvlees bevat 13 procent van uw DAH. Vergeleken met kippenvlees: dit bevat 5 procent ijzer. De uien, peterselie, rozijnen, pijnboompitten, bacon en de rode wijn dragen ook bij aan de hoeveelheid ijzer.
vitamine B1 en B2: deze worden geleverd door het vlees, pijnboompitten en de bacon.
Vitamine C: Tweederde van de hoeveelheid vitamine C komt van de rode paprika. Paprika's, alle kleuren, zijn bijzonder rijk aan vitamine C. Voor de kleur, voor de smaak én voor de voedingswaarde van uw gerechten is het een goed idee om paprika vaker te gebruiken.
Vetten: afkomstig van het vlees, de olijfolie en de pijnboompitten. Helaas bevat vlees van tamme konijnen veel dierlijk vet. Het is belangrijk om het vlees goed te trimmen vóór de bereiding. Gelukkig leveren de olie en pijnboompitten voor ongeveer de helft plantaardige vetten, met gezonde vetzuren.
Verzadigde vetten en cholesterol: deze hoeveelheden komen helaas volledig voor rekening van het konijnenvlees. Daarom is dit gerecht ook bedoeld voor een speciale gelegenheid.
Dierlijk eiwit: konijnenvlees is zeer eiwitrijk. De hoeveelheid konijnenvlees in het recept is erg ruim. Bijna 200 gram per persoon, indien u het voor 8 personen klaarmaakt. Hetgeen ook aan te raden valt. Bovendien is konijn ook niet voordelig. Wat minder vlees, dus minder dierlijke eiwitten is altijd aan te raden. Ook bij feestdagen.

Een maaltijd met konijn is niet voor een doordeweekse dag. Het is een delicatesse. Konijnen worden gedomesticeerd als huisdier/ gezelschapsdier en voor het vlees. Er zijn vele rassen van tamme konijnen. Het domesticeren begon sinds de Romeinse tijd als gezelschapsdier en voor het vlees van pasgeboren konijntjes als delicatesse.
Gedurende de Tweede Wereldoorlog werd het houden van konijn als productiedier gestimuleerd om het tekort aan vlees tegen te gaan. Het vlees van het tamme konijn is mals en licht. U kunt het in zijn geheel of in stukken bereiden. Door de milde smaak van konijnenvlees, kan het op verschillende manieren worden klaargemaakt.
Konijnenvlees heeft een hoog gehalte aan eiwitten en ijzer. Tevens is konijnenvlees rijk aan andere vitamines en mineralen. Zoals: niacine, vitamine B6, B12, magnesium, fosfor, zink en selenium.
Het produceren van konijnenvlees is milieuvriendelijker dan rundvlees. Het duurt slechts drie maanden om een pasgeboren konijn slachtrijp te maken. Een konijn eet ook veel minder dan andere grotere dieren. In de literatuur staat dat er geen hormonen aan vleeskonijnen worden gegeven en minimale antibiotica. Er wordt ook rekening gehouden met de leefruimte per konijn. Als dit inderdaad zo is, is konijnenvlees dan helemaal niet zo gek als vervanging van roodvlees. Alleen nu nog een verbod om konijnen als proefdier te gebruiken.
Combineer dit gerecht met veel en verschillende soorten groente, een kleine portie vetarm koolhydraatgerecht (bijvoorbeeld pasta of wilde rijst of aardappel uit de oven) en een licht verteerbaar nagerecht, niet te zoet. En u heeft een speciale feestmaaltijd die voor wat betreft calorieën en vetten toch binnen de perken blijft.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932

Voedingswaarde voor 1 portie, uitgaande van 8 personen:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	548 / 2302	27 %
Natrium	180 mg	9 %
Eiwitten	36 g	36 %
Kalk	38 mg	5 %
Vetten	22 g	32 %
IJzer	4,9 mg	33 %
Verzadigde vetten	5 g	24 %
Vitamine A	18 mcg	2 %
Cholesterol	99 g	36 %
Vitamine B1	0,36 mg	36 %
Koolhydraten	15 g	6 %
Vitamine B2	0,31 mg	23 %
Voedingsvezels	2 g	5 %
Vitamine C	14 mg	20 %

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Konijn in zoetzure saus

Ingrediënten:
1 konijn van circa 3 pond, in stukken gesneden
Voor de marinade:
2 cup rode wijn
1 kleine ui, schoongemaakt en klein gesneden
2 tenen knoflook
1 takje Italiaanse peterselie
1 laurierblaadje
1 takje tijm
5 zwarte peperkorrels
Voor de saus:
6 eetlepels extra virgin olijfolie
1 stukje bacon van 4 cm in stukjes
1 flinke ui, schoongemaakt en fijn gehakt
wat tarwebloem
zout en vers gemalen zwarte peper
2/3 cup heet water
2 1/2 eetlepel suiker
1/2 cup rode wijnazijn
4 eetlepels sultana's
4 eetlepels pijnboompitten
3 eetlepels Italiaanse peterselie, fijn gehakt
3 eetlepels verse rode paprika, fijn gehakt

Bereidingswijze:
Het konijn delen en in een schaal leggen. De ingrediënten voor de marinade aan de kook brengen boven een middelmatig heet vuur. Zodra het kookpunt bereikt is de pan van het vuur nemen en de marinade laten afkoelen en over het konijn schenken. 2 Uur marineren.
Konijn uit de marinade nemen, droog deppen, met bloem bestrooien. De marinade zeven, 1 cup apart houden, de rest weggooien.In een grote koekenpan de olie met het spek verhitten, dan de gehakte uien toevoegen, vuur temperen tot middelmatig, bakken, de konijnstukken toevoegen, 10 minuten sauteren met de uien.
De marinade over het konijn schenken en 20 minuten laten pruttelen. Als de wijn verdampt is en het konijn donker is gekleurd, met zout en peper op smaak brengen.
Heet water erover schenken, met de deksel op de pan en op een klein pitje nog 20 minuten laten pruttelen.
Intussen de suiker oplossen in 4 eetlepels water in een steelpannetje boven een middelmatig vuur. Na 5 minuten de azijn toevoegen en 5 minuten constant met een houten lepel roeren. De sultana's toevoegen, 1 minuut meekoken.
De saus over het konijn schenken in de koekenpan. De pijnboompitten er door roeren.
Met peterselie en rode paprika bestrooien.
Voor 6 à 8 personen.

Eet smakelijk,
May

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 Indische dakbedekking, 4 eivormig, 7 las, 10 aanschaf, 11 domoor, 12 slotwoord, 14 duikboot, 17 muziekstijl, 19 Caraïbische muziek, 21 prieel, 23 Turkse titel, 24 jongen, 25 oppervlaktemaat, 26 vogelziekte, 27 Europese rivier, 28 bouwland, 30 ampère, 31 een en ander, 33 herrie, 36 dreumes, 39 Bijbelse figuur, 40 dicht bijeen, 42 computerschijf, 43 hindernis bij een concours hippique, 44 slot (D.), 45 verschrikkelijke sneeuwman, 46 ooievaar, 47 eikelvormig doosje.

VERTICAAL
1 Manillahennep, 2 welpenleidster, 3 klein paard, 4 muziekwerk, 5 atmosfeer overdruk, 6 geliefde van Zeus, 7 bladader, 8 Hawaïaanse begroeting, 9 corpulentie, 13 donkere karmozijntint, 15 hondenras, 16 woonplaats van de Griekse goden, 18 eigenaardig, 20 naaktmodel, 22 ondoorschijnend, 28 opstel, 29 rolletje geldstukken, 31 leer van het heldendicht, 32 bouwland, 34 bepaalde roklengte, 35 kleur, 37 maal, 38 Oud-Noors prozawerk, 41 onder leiding van.

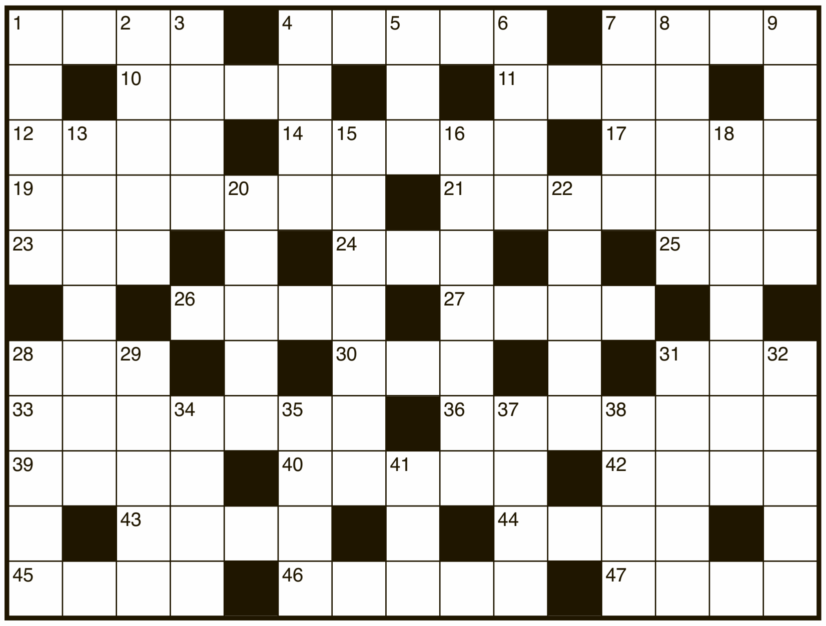

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

J.A. Kort-Köhler
Schreuderstraat 4
Aruba

Sidarma Donker
Kaya Josua 3
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

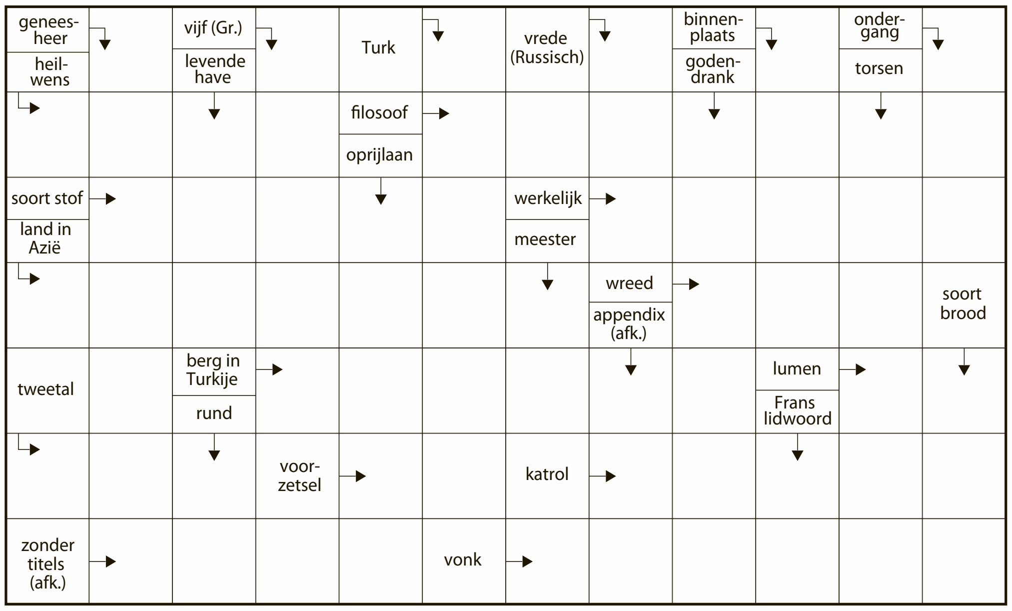

CRYPTOGRAM

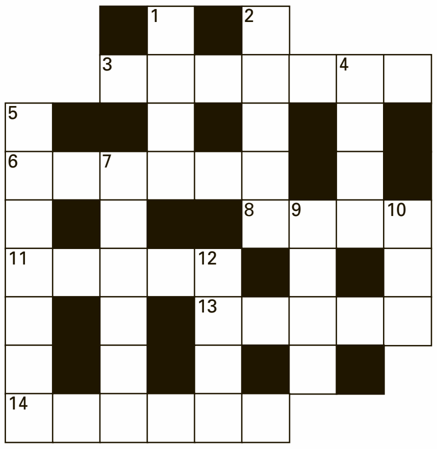

HORIZONTAAL:
3. Gewelfde runderhuid (7); **6.** Thans weer een beroemdheid in balans (6); **8.** Namelijk plus 20 (4); **11.** Drank van de schilder (5); **13.** Hoe gaat het zo met de verkoop? (5); **14.** Toon de houding van de zon! (6).

VERTICAAL:
1. Drank die opwekt (4); **2.** Bezigheid om hogerop te komen (5); **4.** Het optreden van een hoorbaar lichaam (4); **5.** In de bloemen neuzen (7); **7.** Gek dat men er hard vanaf kan lopen! (6); **9.** Verstandige manier (4); **10.** Hierin pas gevangen (3); **12.** Maakt het schaap sierlijker (4).

WOORDZOEKER

V	E	R	J	A	A	R	D	A	G	S	C	R
I	A	T	E	O	C	N	A	N	S	O	O	E
N	N	N	E	G	I	T	A	M	L	D	F	F
G	G	E	M	M	R	R	I	U	E	A	I	M
E	N	N	E	I	D	E	M	O	C	N	L	C
R	I	B	K	N	D	N	S	T	N	A	A	D
H	N	E	E	E	R	D	E	R	P	A	D	S
O	N	D	O	G	N	E	A	A	E	E	I	T
E	A	E	K	E	D	M	N	G	O	E	N	R
D	P	L	S	N	S	E	E	G	R	E	H	A
E	S	V	O	T	I	N	E	R	T	S	R	N
E	N	R	K	I	O	T	U	E	K	E	I	D
M	I	O	O	G	H	O	O	G	M	O	E	D
G	P	U	K	C	A	B	B	A	G	A	M	I
C	H	W	R	U	E	T	C	A	D	E	R	E
S	L	A	G	B	E	U	R	T	N	T	R	F

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

ACTIONAIR
AGAMI
ASDIC
BACKUP
BEBOETEN
CAMERA
COLUMN
COMEDIENNE
DADENDRANG
EDELVROUW
EERDER
EETCAFE
GIRONDE
HEERSER
HOOGMOED
INEEN
INSPANNING
KENMERK
KOKOSKOEK
MATIGEN
NABOOTSEN
NAPALM
NEGENTIG
OEDEEM
ONBEMIND
RAMENAS
REDACTEUR
REGRES
RENDEMENT
RODEO
SLAGBEURT
SNUGGER
STRANDDIEF
TEGOED
TINERTS
TROEP
VANMIDDAG
VERJAARDAG
VINGERHOED

© Puzzelland/150328

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

			6		1	5	7	
4				2				1
					5		6	4
	7	5	3	1			8	
2		9	5					3
		8		7		6		
	9			6		4		
	2	7		3				
3					8	9	2	

HEAVY

3	8		9					
			2				4	
	1	7						
				3		8	6	
6				4		1		
	3			7				
		9	8					2
4		6					3	

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

2	5	9	8	4	7	6	1	3
8	4	1	5	3	6	2	7	9
6	7	3	1	9	2	5	4	8
1	9	7	2	5	3	8	6	4
5	3	6	9	8	4	1	2	7
4	8	2	7	6	1	3	9	5
9	6	4	3	1	8	7	5	2
7	1	8	4	2	5	9	3	6
3	2	5	6	7	9	4	8	1

Heavy

3	2	5	8	6	9	4	7	1
6	7	1	2	4	3	8	5	9
9	8	4	1	7	5	2	6	3
4	6	9	7	8	2	3	1	5
8	3	2	5	9	1	7	4	6
1	5	7	4	3	6	9	8	2
7	1	3	9	5	8	6	2	4
2	9	8	6	1	4	5	3	7
5	4	6	3	2	7	1	9	8

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Torpedo; 6. echter; 8. tube; 11. blind; 13. odeur; 14. marine.
Verticaal: 1. Post; 2. sport; 4. drab; 5. hefboom; 7. huiler; 9. uier; 10. eer; 12. doen.

Woordzoeker:
ZOMERFEEST

Zweedse puzzel

	S		G		Z		G		H		O
G	E	R	A		U	U	R	W	E	R	K
	M	E	L	A	S		M	A	R	I	A
R	I	P	O	S	T	E		R	A	D	
	L		P	S	E	U	D	O		D	S
V	O	D		A	R		U	N	I	E	K
	R	I	E	M		A	N	G	O	R	A

Prijspuzzel

W	A	S	B	A	K		S		K	N	E	C	H	T
	R		O	P	O	N	T	H	O	U	D		Y	
	M	I	N	O	R		U		G	L	O	B	E	
H	O	N	D		A	M	I	C	E		M	A	N	S
E	E	D		S	N	O	T	O	L	F		L	A	P
R		I	N	K		T		M		A	F	L		O
T	W	A		A	U	T	O	B	O	X		O	D	E
Z	E	N	O		L	O	G	I	A		L	O	R	D
	V	A	R	I	A		I		S	I	E	N	A	
	E		K	R	A	K	E	L	I	N	G		M	
I	N	G	A	A	N		F		S	L	O	G	A	N

Beroep onder de loep.

‘Eind van de maand is het loeidruk’

Ze was doktersassistente, studeerde voor OK-assistent, had een sportschool en belandde vervolgens in de mode. Helène van de Wal mag met een gerust hart veelzijdig worden genoemd. Inmiddels woont ze vier jaar op Curaçao en begon in 2014 haar eigen modezaak. Mode-ervaring had ze inmiddels in ruime mate in Nederland opgedaan.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?
“Nou, buiten de verkoop en de daarbij behorende marketing houd ik me in eerste instantie bezig met de inkoop. Ik vlieg om de twee maanden naar Nederland en bezoek daar het Fashion Centrum in Amsterdam voor de laatste trends. Daar zitten alle groothandels bij elkaar en maak ik een rondje.” Haar inkoopkeuze is volkomen afhankelijk van haar intuïtie. “Ja, het gaat puur op gevoel. Toen ik begon ben ik in eerste instantie van mijn eigen keuzes uitgegaan en gezien het feit dat het aanslaat, schijn ik een goede smaak te hebben”, lacht ze. Buiten deze zaken doet Helène uiteraard ook de administratie.

Hoe lang doe je dit werk al?
Helène woont inmiddels ruim vier jaar op Curaçao en haar arbeidsverleden in Nederland kent een grote diversiteit. “In Nederland ben ik begonnen als doktersassistente en volgde later een opleiding tot OK-assistente. Maar ja, ik leerde mijn man kennen en die was bezig met het opzetten van een sportschool. Daar ben ik toen ook ingedoken en heb de medische wereld achter me gelaten, omdat die twee zaken niet meer te combineren waren. Overdag de OK en ‘s avonds in de sportschool, het werd me te veel. Bovendien deden we op zondag nog vaak een cursus, dus de vrije tijd schoot er volledig bij in.” De sportschool bleef twaalf jaar in hun bezit, maar toen er weer een leverancier van apparatuur langskwam, zei haar man tot Helène’s grote verbazing dat de sportschool te koop was. “Hij was het zat. Dat wist ik natuurlijk wel, maar dit kwam toch even als verrassing.” De bakens werden verzet en Helène dook in een opleiding voor schoonheidsspecialiste. Pas daarna kwam ze via een vriendin in de mode terecht. “Dus, om een lang verhaal kort te maken, ik doe dit bij elkaar ruim vijf jaar en had in Nederland ook een eigen modezaak.”

Wat vind je het leukste aan je werk?
Helène vindt het leuk om met mensen te werken. “Maar”, zegt ze, “het gaat eigenlijk om het totaalplaatje. Naast de inkoop hoort ook marketing bij de verkoop en dat doe ik ook graag. Daar gebruik ik natuurlijk ook social media voor. En als een klant tevreden de deur uitgaat met de juiste keuze geeft mij dat ook veel voldoening.” Omdat Helène al vanaf haar achttiende jaar zelfstandig is, zou ze niet meer voor een baas kunnen werken. “Nee, zelfstandig ondernemen vind ik nog altijd het leukste, ik zou moeite hebben om orders van een ander aan te nemen. Ik kan wel volgen hoor, maar de uitdaging en spanning van een eigen zaak staan bij mij nog altijd bovenaan.” Die uitdaging nam op Curaçao alleen maar toe. “Anders dan in Nederland en helemaal het dorp waar ik woonde, heb je hier zoveel culturen en diversiteit in mensen. Dát is hier de uitdaging. Kijken of ik zo’n diverse markt kan bedienen! En tot nu toe lukt dat aardig.”

Wat vind je het minst leuke?
“Ik vind het soms lastig om af te wachten of er klanten binnenkomen. Die rustige uurtjes. Maar dat hoort er nu eenmaal bij en dat is ook weer die spanning.” Het valt haar op dat juist op Curaçao aan het einde van de maand meer wordt geshopt. “Dat gaat toch anders dan in Nederland. Ik kan het hier aan het einde van de maand loeidruk hebben. Al heb ik over het algemeen helemaal niet te klagen, hoor.”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?
“Jeetje. Mijn droom is eigenlijk altijd geweest om geschiedenis te studeren en les te geven.” Waarom is dat er nooit van gekomen? “Geen idee, op enig moment rol je ergens in en ga je daarop door.” Spijt van de weg die ze tot nu toe heeft bewandeld, heeft ze niet. “Nee, geen moment!”